Sporen

Nieuwsbrief van de

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

KVMV

Jaargang 3 - Nummer 1 - Maart 2010

INHOUD

1	Editoriaal	*B. Declercq*
2	Excursiekalender	
3	Educatieve bijeenkomsten	
5	De Jeneverbeskorstzwam (*Amylostereum laevigatum*)	*N. Linsen*
8	De Heideaardster (*Geastrum schmidelii*) te Pellenberg	*G. Buelens*
11	De 19e Vlaamse Mycologendag te Gent	
12	Kort relaas van één jaar brandplekken kijken	*R. Steeman*
14	Op verkenning in het domein Hemsrode te Anzegem	*C. Hanssens*
17	Verslag van het ZWAM-weekend in Montenau	*K. Van Asch*
18	Een dagje inventariseren in het centrum van Brussel	*R. Steeman* *W. Veraghtert*
21	Boekbespreking: Galerinae Flandriae (3)	*W. Veraghtert*
23	Boekbespreking: *Conocybe*/*Pholiotina* in Europe	*A. de Haan*
26	In ‘t Bosch	*A. Verwey*
28	Uit de moleculaire keuken	*A. de Haan* *W. Veraghtert*
29	Bib-nieuws	*L. De Nave*
30	Nieuwtjes uit de recente tijdschriften	*R. Steeman* *W. Veraghtert*

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging
KVMV

Jaargang 3, nummer 1
Maart 2010

Editoriaal

Sporen
NIEUWSBRIEF VAN DE KONINKLIJKE VLAAMSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Geachte leden

Vooreerst wil ik alle Sporen-lezers een gelukkig en gezond 2010 toewensen, met voldoende zon en ook wat regen, liefst met enige regelmaat, en met mensen om je heen die om je geven, en met wie je je passies kunt delen, en als het even kan, de tijd en middelen om een stukje van je dromen waar te maken.

Op mycologisch vlak was het voorbije 2009 eerder een zwak jaar, vooral het gevolg van een neerslagarme zomer en herfst. Maar niettegenstaande deze ongunstige omstandigheden werden meerdere zwammensoorten nieuw voor Vlaanderen of ons land verzameld. Ik meen dus te onderkennen dat de volgehouden inspanningen rond opleiding, determinatie-avonden en projectmatig werken van de laatste jaren zo langzaam maar zeker hun vruchten afwerpen.

Eind vorig jaar greep eveneens de veelbesproken Klimaatconferentie van Kopenhagen plaats. De wereldleiders hadden het er over belangrijke thema's als de opwarming van de aarde en de afbouw van broeikasgasuitstoot, de ontbossing, de klimaatsverandering en de erdoor getroffen arme landen. Zoals gevreesd onderkenden deze wereldleiders de geciteerde problemen wel, maar vertikten het om deze in afdoende engagementen te vertalen. Toch is het misschien wel goedkoop deze wereldleiders zomaar de schuld te geven voor het verder verloederen van onze planeet. We zouden onszelf de vraag kunnen stellen wat WIJ concreet dit jaar kunnen doen om onze voetafdruk op onze geliefde planeet enigszins te beperken, om de planeet weer iets groener te maken.

De redactieraad deed weer haar uiterste best om dit eerste Sporen-nummer van 2010 vol interessant nieuws te stouwen. Het nieuwe seizoen wordt officieel geopend met de 19e Mycologendag die op 20 maart e.k. te Gent doorgaat. Je leest er meer over verder in dit tijdschrift. Hopelijk ben je er ook bij; het wordt een fijn weerzien.

Bernard Declercq

voorzitter KVMV

Excursiekalender

D = dagexcursie, V = voormiddag, N = namiddag

Voor **AMK** is het uur van samenkomst steeds **9.45 uur**, vertrek om **10 uur**, tenzij anders vermeld! Deelname aan een activiteit geschiedt op eigen verantwoordelijkheid. De aangeduide reisweg geldt bij vertrek vanuit Antwerpen. Enkel deelnemen aan de namiddagexcursie is mogelijk na afspraak met de contactpersoon.

Voor **OVMW** is het uur van samenkomst bij excursies steeds 9.30 uur, tenzij anders vermeld!

Voor **ZWAM** is de afspraak ter plaatse telkens 9.30 uur (D) of 14.00 uur (N).

Weekexcursies van de AMK-Werkgroep Mycologie

Om de twee weken gaat de werkgroep op excursie, telkens op donderdagvoormiddag. De leden worden per mail, of telefonisch op vraag, verwittigd van de excursieplaatsen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Lieve Deceuninck: 03/455 01 27 of lieve.deceuninck@skynet.be. (uitleg werking: zie Sporen nr. 1-2)

Reeds door de afdelingen vastgelegde excursies tot eind juni

zondag 18-04-2010 - AMK (D)

Bosaanplantingen Antwerpen Linkeroever. Bijeenkomst aan de terminus van trams 2 en 15 (deze trams komen langs het station Antwerpen-Centraal). Van op de ring rond Antwerpen richting Gent (E17) rijden. Na de Kennedytunnel de eerste uitrit (nr. 6) nemen. Bijeenkomst op de parking tegenover de verkeerslichten aan het einde van de afrit.
Contact: André de Haan (03/666 91 34 of 0486/63 94 67)

zondag 18-04-2010 - Mycolim (V)

Plateau van Caestert, Kanne. Afspraak om 9.00 u. aan de kerk van Kanne.
Contact: Gut Tilkin (011/72 59 24)

zaterdag 24-04-2010 - OVMW (V)

Bos t'Ename, Ename (Oudenaarde). Samenkomst aan de kerk van Ename (Enameplein).
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)

zaterdag 01-05-2010 - KVMV (D)

De Mosselgoren te Geel. Bijeenkomst aan de kerk van Sint-Jozef Olen. Bereikbaar via de E313, afrit 20 (Herentals-West); vandaar de N13 richting Herentals. Op de ring van Herentals (N153) richting Geel (N13) ongeveer 4 km verder op deze weg linksaf naar Onze-Lieve-Vrouw Olen, vandaar naar Sint-Jozef Olen. **Dit is een KVMV-dagexcursie**, georganiseerd door AMK, waarop alle mycologen uitgenodigd worden.
Contact: Jos Volders (014/54 91 44)

zondag 02-05-2010 - ZWAM (N)

Egenhovenbos te Heverlee: voorjaarssoortenexcursie. Afspraak: 14.00 u. Kapeldreef 60, Heverlee (parking Innovatie- en Incubatiecentrum).

zaterdag 08-05-2010 - OVMW (V)

Burkel, Maldegem. Samenkomst aan hotel Eikenhof. E40 afrit Aalter, rond punt N44 richting Maldegem-Knokke. Op de grens van Knesselare en Maldegem hotel Eikenhof aan de rechterkant.
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)

zaterdag 15-05-2010 - AMK (D)

Blaasveldbroek, Willebroek Bijeenkomst aan de kerk van Blaasveld, bereikbaar via A12 tot Breendonk, dan N16 richting Mechelen. Om 9.55 u. vertrek naar de parking van de Broekstraat waar dan om 10.00 u. de excursie start!
Contact: Julien Moens (03/888 47 78)

zondag 30-05-2010 - AMK (D)

Tikkenbroeken + het Griesbroek te Kasterlee. Bereikbaar via autostrade E34 richting Eindhoven, afrit 24 Turnhout-Kasterlee, daar richting Kasterlee nemen. Onderaan de brug richting Tielen volgen, na ongeveer 50 m aan het rond puntje links komen we samen om daarna gezamenlijk naar de excursieplaats te rijden.
Contact: Chris Janssens (014/21 67 49)

zondag 13-06-2010 - AMK (D)

Lovenhoek. Samenkomst aan de kerk van Pulderbos, bereikbaar via de E313, afrit 19; dan via de N14 even voorbij Zandhoven naar Pulderbos.
Contact: Wim Veraghtert (0496/97 87 79)

zondag 27-06-2010 - AMK (D)

Het Buitengoor te Mol-Rauw. Bijeenkomst aan het ECO-centrum De Goren, in Mol-Rauw (schuin tegenover de ingang van Center Parcs) op de Postelseweg.
Contact: Chris Janssens (014/21 67 49)

Educatieve bijeenkomsten

De bijeenkomsten in **Gent** gaan door om 10.00 uur bij de Onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 2e verdieping. Ingang gemakkelijkst via de plantentuin.

De bijeenkomsten in **Antwerpen** gaan door in de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen; aanvang telkens om 20.00 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenen. Het opstellen van de microscopen voor praktijklessen en mycologische werkgroepavonden wordt bij voorkeur vóór 20.00 uur gedaan zodat de sessies vlot kunnen beginnen. De bib is steeds gesloten de 4e dinsdag van de maand.

De ZWAM-bijeenkomsten in **Diest** gaan door van 19.30 tot 22.00 uur in het Natuurcentrum van Provinciaal domein Halve Maan, Omer Vanoudenhovelaan 48 te Diest.

dinsdag 16-03-2010 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep: Microscopische technieken. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

zaterdag 20-03-2010 - KVMV

Vlaamse Mycologendag om 10.00 u. Universiteit Gent, Faculteit Wetenschappen, K.L. Ledeganckstraat 35, Gent. Ingang gemakkelijkst via de Plantentuin. Het programma vindt u in dit nummer. Namiddag: o.a. Algemene Vergadering van de KVMV.

dinsdag 23-03-2010 - AMK (Antwerpen)

Laboulbeniales in de praktijk, met **André De Kesel.** Een tweede dinsdagavond over de Laboulbeniales (de eerste was in 2007). We herhalen de basics over de morfologie en de ecologie van deze insectparasitaire as-

comyceten. Je krijgt een korte introductie over het verzamelen en zoeken naar geïnfecteerde insecten en hoe je ze zelf moet screenen en determineren. Deze keer gaat er heel wat tijd naar het afprepareren, bewaren en identificeren van Laboulbeniales. Er wordt gedemonstreerd en nadien mag je ook zelf een kans wagen. Iedereen welkom!!

dinsdag 30-03-2010 - AMK (Antwerpen)

Bijzondere vondsten van 2009 met **Wim Veraghtert, André de Haan en Jac Gelderblom**. Kom meegenieten van deze reeks interessante en mooie paddenstoelen die vorig jaar hun kopjes hebben opgestoken.

dinsdag 06-04-2010 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

maandag 12-04-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 13-04-2010 - AMK (Antwerpen)

Aan de slag met satijnzwammen: een bespreking van het genus *Entoloma* door Wim Veraghtert.

dinsdag 20-04-2010 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep: Microscopische technieken. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

maandag 26-04-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 27-04-2010 - KVMV (Antwerpen)

KVMV-bestuursvergadering. BIB gesloten.

maandag 03-05-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 04-05-2010 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

donderdag 06-05-2010 – ZWAM (Diest)

Voordracht door Wim Veraghtert over het genus Satijnzwam (*Entoloma*). Wim brengt ons niet alleen fotomateriaal mee maar ook zijn ervaring. Er valt wat te leren en dus warm aanbevolen!

dinsdag 11-05-2010 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen. Gelijktijdig houdt de redactieraad van Sporen haar vergadering.

maandag 17-05-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 18-05-2010 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep: Microscopische technieken. Start om 19.30 u. Leiding: André de Haan.

dinsdag 25-05-2010 - AMK (Antwerpen)

AMK-stuurgroep. Alle leden zijn welkom bij de bespreking van de AMK-werking. Enkele agendapunten zijn: microscopiecursus najaar 2010 en organisatie Mycologendag 2011.

maandag 31-05-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 01-06-2010 - AMK (Antwerpen)

Voordrachtavond over *Lactarius* door Dirk Stubbe, doctoraatsstudent van Mieke Verbeken aan de Universiteit van Gent. Dirk bestudeert voor zijn onderzoek de evolutionaire verwantschappen binnen de fluweelmelkzwammen, *Lactarius* subgenus *Plinthogalus* en tracht een globale fylogenie van het subgenus op te stellen.

dinsdag 08-06-2010 - AMK (Antwerpen)

Interactieve informatieavond rond documentatie en registratie van paddenstoelen: maken en bewaren van herbariummateriaal, gebruik van de Funbel invoermodule, zoeken naar tijdschriftartikels over paddenstoelen met de databank Zoekfungi. Leiding: André de Haan..

maandag 14-06-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 15-06-2010 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

zaterdag 19-06-2010 - OVMW (W)

Educatieve bijeenkomst om 10.00 u. Onderzoeksgroep Mycologie Universiteit Gent.

dinsdag 22-06-2010 - KVMV (Antwerpen)

KVMV-bestuursvergadering. BIB gesloten.

maandag 28-06-2010 - ZWAM (Diest)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen.

dinsdag 29-06-2010 - AMK (Antwerpen)

Determinatieavond. Breng uw vondsten mee en we proberen ze samen op naam te brengen. Laatste BIB-ontleningsmoment vóór de zomersluiting van de bioruimte.

De Jeneverbeskorstzwam – *Amylostereum laevigatum* (Fr.) Boidin

Nathalie Linsen, Gasthuisstraat 38 b2-1, 2450 Meerhout - nathalie.linsen@skynet.be

Zondag 17 januari 2010 was een prachtige dag om een wandeling te maken. De sneeuw was door de overvloedige regen van de voorbije dagen verdwenen zodat er opnieuw goed gezocht kon worden naar zwammetjes. Vandaar dat Eddie Lavreys en ik die namiddag op pad gingen in de Vallei van de Grote Beek te Oostham.

Tijdens onze wandeling hebben we toch wel een redelijk aantal soorten zwammen gevonden, zoals de gebruikelijke tril-, korst- en oorzwammetjes die rond deze tijd van het jaar normaal te vinden zijn. Een stukje van het wandelpad af, in een poel, lag een “gedumpte” afgestorven Juniperus of Thuja; moeilijk te zeggen welke soort het was, want er was niks groen meer aan te vinden. Eddie zat al eventjes gehurkt te kijken naar een korstzwam die daarop groeide. Hij dacht - aan de structuur en de kleur te zien - dat het misschien wel eens om een Onvertakte stinkkorstzwam (*Scytinostroma portentosum)* zou kunnen gaan, maar dan wel zonder zijn typische mottenballengeur, mogelijk vanwege de overvloedige sneeuw en regen. Hij had zelfs het afgesneden stukje al weggegooid, toen ik er aan kwam. Hij vroeg om er toch eens naar te kijken. Volgens mij leek het meer op een *Peniophora*. Ik nam het dan maar mee naar huis, omdat ik er niet zo direct een naam aan kon geven.

Foto 1: *Amylostereum laevigatum* – Jeneverbeskorstzwam *(J. C. Delforge)*

Macroscopisch zou ik het omschrijven als een bruingrijs, glad, fluweelachtig, resupinaat vruchtlichaam, met mooie afgelijnde rand, redelijk vast aan het substraat gehecht (foto 1).

Eens thuisgekomen heb ik onmiddellijk (naar goede gewoonte) een sporee gemaakt. 's Anderendaags ben ik dan met de microscopie begonnen. Ik maakte een coupe, plette die, legde het preparaatje onder de microscoop en zag het beeld waaraan ik mij verwachtte, namelijk veel sterk geïncrusteerde dikwandige cystiden (foto 2). Ik nam mijn sleutel van Ryvarden en begon te sleutelen. Het eerste kenmerk dat je nodig hebt, is de amyloïditeit van de sporen. Dus nam ik mijn glaasje waar ik mijn sporee op gemaakt had en liet er een druppeltje Melzerreagens op vallen. Tot mijn grote verbazing kleurde dat blauw. Oeps, geen *Peniophora*, wat zou het dan wel kunnen zijn?

Aan de hand van de amyloïde, gladde en cilindrische sporen, de aanwezigheid van de basale gesp aan de basidiën, de talrijke sterk geïncrusteerde dikwandige cystiden en het monomitisch hyfensysteem met de aanwezigheid van gespen, sleutelde ik vlotjes naar het geslacht *Amylostereum*. Eens hierbij uitgekomen was het niet moeilijk meer omwille van het resupinaat zijn van het vruchtlichaam en het substraat, in dit geval Juniperus of Thuja. Beiden staan in de keuze van de sleutel die uitkomt bij *Amylostereum laevigatum* of Jeneverbeskorstzwam.

De microscopische gegevens van mijn exemplaar zijn de volgende: de sporen zijn cilindrisch, glad, amyloïde en meten 7-9,5 × 3-4 µm (foto 3), de basidiën hebben een basale gesp, 4 sterigmen en meten 25-30 × 4-6 µm, de cystiden zijn geelbruin gekleurd in water, dikwandig, tot 130 µm lang met incrustaties die wel 20-30 µm van de top kunnen bedekken (foto 4).

Foto 2: Talrijke cystiden - 400 x *(N. Linsen)*

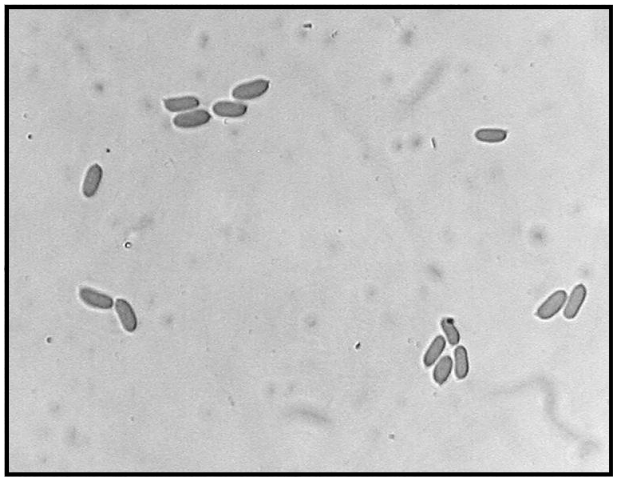

Foto 3: Sporen - 1000 x *(N. Linsen)*

Diezelfde avond werd er door de ZWAM een microscopieavond georganiseerd in Diest. Ik was trots op onze vondst en determinatie en had het exemplaar meegenomen om het te laten controleren door Luc Lenaerts. Toen hij al de gegevens had nagekeken, was hij zeer enthousiast en bevestigde dat het ging om de Jeneverbeskorstzwam. Hijzelf had er al dikwijls tevergeefs naar gezocht. Dit toch wel zeldzame korstje wordt in het herbarium van Luc Lenaerts en Raf Leysen bewaard (LL 10/01; RLE/2010/191(BR)).

Met behulp van de gegevens van Funbel die ik verkreeg van Emile Vandeven, werden de vondsten van de Jeneverbeskorstzwam in kaart gebracht door Luc Crevecoeur van Likona (zie afbeelding). Onze waarneming zou een vijfde vondst voor België zijn maar wel een eerste controleerbare vondst, omdat er nu wel herbariummateriaal beschikbaar is. De eerste waarneming dateert van 1978 in Resteigne door de Nederlandse Mycologische Vereniging, later in 1993 vond KAMK deze korstzwam in Torhout en Zoersel en in 2003 dook hij op in Heure om door de Cristella-werkgroep waargenomen te worden. En 6 jaar later is het dan onze beurt geworden. Voor Limburg is dit zeker een eerste vondst en daarmee is het jaar weeral goed begonnen.

Wie de foto's van deze mooie korstzwam graag in kleur wil bekijken, kan dit doen op: www.waarnemingen.be.

Literatuur

Eriksson, J. & Ryvarden, L. (1975). The Corticiaceae of North Europe. Volume 2. Fungiflora. Oslo.

Breitenbach J. & Kränzlin, F. (1986). Fungi of Switzerland. Volume 2. Mykologia. Luzern.

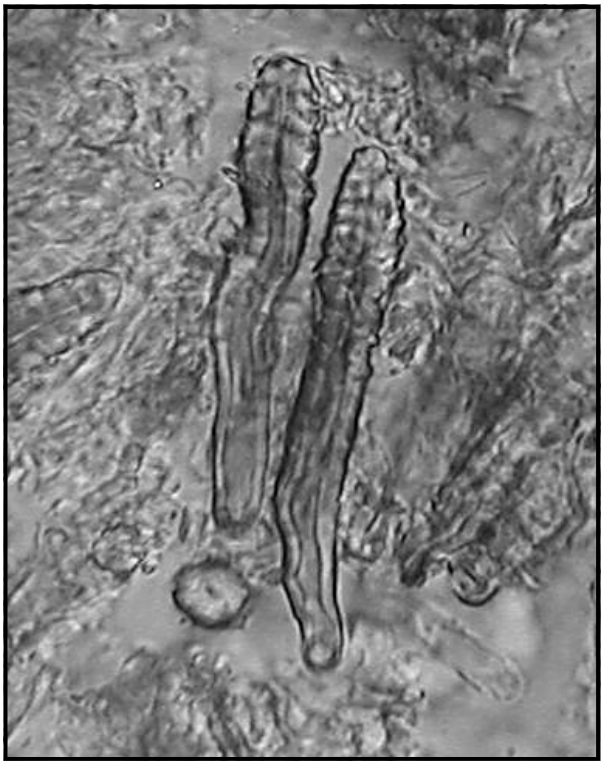

Foto 4: Detail cystiden - 1000 x *(N. Linsen)*

Heideaardster (*Geastrum schmidelii* Vittad.) te Pellenberg
in een park dat blijft verbazen

Georges Buelens – georges.buelens@telenet.be

De recente ontdekking van Heideaardster in Vlaams-Brabant is onverwacht maar niet onmogelijk, want er waren reeds waarnemingen meer dan vijftig jaar geleden. In deze bijdrage besteden we aandacht aan een bijzonder biotoop en de parameters die dit biotoop bijzonder maken.

Het Hageland is gekend om zijn beboste heuvelruggen (de aanwezigheid van ijzerzandsteen op die heuvels draagt daartoe bij), zijn zandgroeven en zijn zand-leembodems. Daarop vormt het park van het Universitair Ziekenhuis van Pellenberg geen uitzondering. Het is immers gelegen op en tegen een zandheuvel. Toch is dit park al vaker de locatie geweest van onverwachte observaties van paddenstoelen. Wat maakt dit park zo uniek?

Bodemgradiënt

Vooreerst is er de bodemsamenstelling: zand tot zandleem en leem in een gradiënt van droog naar nat of van hoog naar laag. Het niveauverschil bedraagt maximaal 15 m tussen hoog en laag. Dat maakt dat zowel soorten van droge bodems (bijv. Aardappelbovist) als soorten van vettige voedselrijke bodems er ontwikkelingskansen vinden.

Bomen

Wie park zegt, zegt bomen en dus zijn er de mycorrhizavormers. Verschillende soorten eik, groepen met beuk, naaldbomen en struiken vergroten op hun beurt de biodiversiteit. Bovendien betreft het een oud park dat bij een kasteel hoort; de tuinarchitectuur van begin 20^{e} eeuw geeft aan dat veel van deze bomen reeds een behoorlijke leeftijd hebben. Bomen in de aftakelingsfase herbergen op hun beurt weer verschillende saprofyten. Natuurlijk zijn er ook de parasitaire soorten of zwakteparasieten die bomen aantasten.

Voedselarme bodems en graslanden

Zandbodems en schrale voedselarme graslanden met als meest opvallende componenten Muizenoortje, Vogelpootje, Schapenzuring, Brem en Zilverhaver. Hier zijn wasplaten op hun plaats. Maar liefst 10 soorten werden er in het verleden opgetekend. Maar ook knotszwammen en aardtongen worden er genoteerd.

Beheer

Continuïteit in het beheer is belangrijk. Een halve eeuw gazon maaien en afvoeren van het maaisel, dragen bij tot het behoud van een voedselarm grasland. Graslanden worden niet bemest en aangezien ook de bladval wordt verwijderd, blijft alles voedselarm.

Toch blijven enkele vragen onbeantwoord. Zo kon de lezer in Sporen (jaargang 2 nr. 2) nog een bijdrage lezen over de gebruikte gereedschappen in het onderhoud van het park met zijn gevolgen voor de observatie van paddenstoelen.

Het Weerhuisje, *Astraeus hygrometricus*, vorig

jaar voor het eerst in het park waargenomen, deed al wat vragen rijzen omtrent de verschijning op die plek. Als men het verspreidingskaartje van deze soort in Vlaanderen bekijkt, is het niet evident om die soort in Pellenberg aan te treffen.

In september 2009 kwam daar nogmaals een soort bij: de Heideaardster, *Geastrum schmidelii*, gevonden tijdens een paddenstoelenwandeling voor senioren.

Dat is meteen de vierde soort aardster in het park, want naast het Weerhuisje, werden eerder al Gekraagde aardster, *Geastrum triplex*, en Gewimperde aardster, *Geastrum fimbriatum*, gevonden.

Die laatste twee soorten worden wel vaker in de streek aangetroffen, maar voor de Heideaardster is dat zeker niet het geval. Het betreft immers de eerste waarneming voor Vlaams-Brabant!

Maar wat verklaart dan de aanwezigheid van die soort in Pellenberg?

Als men het verspreidingskaartje voor de Heideaardster in Nederland bekijkt, kan daaruit maar één besluit worden getrokken met betrekking tot het voorkomen: de biotoop van deze soort wordt gevormd door kustduinen.

Voor Vlaanderen is dat in feite ook het geval, al is de soort meer dan vijftig jaar geleden eveneens in het Zoniënwoud gemeld. Buiten Vlaanderen werd de soort ook opgetekend in de Ardennen. Dat maakt zowel voor het Weerhuisje als voor de Heideaardster vermoedelijk wel iets duidelijk.

Biotoop

Ze zijn gebonden aan geschikte biotopen die zeldzaam zijn in het binnenland. Beide soorten leven totaal anders en behoren ook ieder tot een ander genus. Het Weerhuisje is een mycorrhizavormer met eik en berk, is een soort van schrale bodems en is nauw verwant aan *Scleroderma*.

De Heideaardster, een saprofyt, moet het hebben van een eerder open vegetatie met mos en zand aan de rand van struwelen, waar een humuslaagje aanwezig is.

Heideaardster - *Geastrum schmidelii* (*foto J. Van Roy)*

In het park van Pellenberg werd de soort aangetroffen op een kalkarme zandheuvel, deels in de schaduw, onder een begroeiing van hoog opgesnoeide Douglassparren.

De Heideaardster leeft van dood organisch materiaal dat zich in de bodem bevindt en is net als veel

andere soorten aardsterren en buikzwammen, goed aangepast aan droge omstandigheden. De Heideaardster groeit te Pellenberg ook in de buurt van het Weerhuisje. Toch kan deze soort ook voorkomen in streken met een continentaal klimaat, van Zuid-Scandinavië tot aan het mediterrane gebied.

Voorkomen

De waarneming van Heideaardster in Vlaams-Brabant is nieuw. Meldingen uit de unitaire provincie Brabant dateren van vóór 50 jaar, namelijk 1945 te Ukkel (Lotharingendreef) en te Watermaal-Bosvoorde (gegevens uit de databank Funbel).

De overige waarnemingen komen van de kust op plaatsen als De Haan (Zwarte Kiezel), Oostduinkerke (Oostvoorduinen), De Panne (Calmeynbos en Krakeelduinen), Adinkerke (Cabourduinen).

Er is slechts één waarneming uit het zuiden van het land, namelijk Ethe (Vallée de Laclaireau) nabij Virton.

Op bijgaand verspreidingskaartje is dit duidelijk te zien.

Waarnemingen

Wellicht een belangrijk gegeven om waarnemingen te doen, betreft de continuïteit aan observatie maar ook toevalligheden. De Heideaardster is immers een kleine soort, waarvan droge oudere exemplaren niet dadelijk opvallen. Je moet gewoon op het juiste moment in de juiste richting kijken. Dat gebeurt óf toevallig óf door het bekijken van andere in het oog springende soorten die in de buurt groeien. Toeval is dus een belangrijke factor.

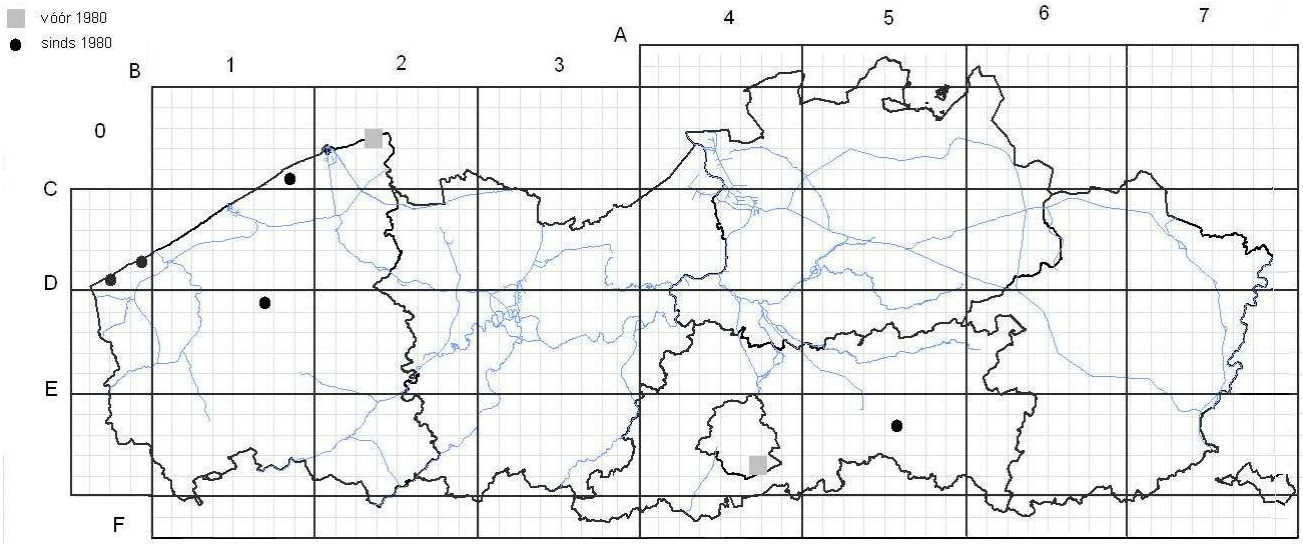

Verspreidingskaart Heideaardster (*Roosmarijn Steeman, Natuurpunt)*

Natuurlijk kan het exploreren van potentiële standplaatsen in de periode september – november helpen, maar dat is toch ook de periode van vele paddenstoelenexcursies en daar worden dergelijke waarnemingen zelden verricht.

Het vinden van kleine aardsterren vergt dan ook gedegen speurwerk en een goede kennis van de biotoop, maar een beetje geluk daarbij kan natuur-

lijk wel helpen.

De Heideaardster is een Rode-Lijstsoort en wordt, zowel in Nederland (RL 3) als bij ons (RL Cat 2), als bedreigd beschouwd.

Besluit

We kunnen gerust stellen dat dergelijke voedselarme biotopen met een langdurig continu beheer in Vlaanderen erg zeldzaam zijn geworden. Derhalve verdienen parken zoals dat te Pellenberg een betere bescherming dan de status van "parkgebied" op de ruimtelijke uitvoeringsplannen.

Literatuur

Jalink L. M. (1995). De aardsterren van Nederland en België. *Coolia 38* Supplement. 64 pp.

Van de Put, K. en Antonissen I. (1994). Bijdrage tot de kennis van het genus *Geastrum* aan de Belgische kust, *Sterbeeckia* 16

Vandeven M., Funbel databank

19e Vlaamse Mycologendag - 20 maart 2010

georganiseerd door de OVMW in samenwerking met de Onderzoeksgroep Mycologie van de Universiteit Gent, Karel Lodewijk Ledeganckstraat 35, Gent

Ingang via de Plantentuin

In het vorig nummer van Sporen werd de 19e Vlaamse Mycologendag reeds aangekondigd; ondertussen werd het programma gefinaliseerd. Na de middag houdt de KVMV haar Algemene Vergadering.

Bereikbaarheid

De onderstaande webpagina geeft u uitvoerige informatie over hoe u de Plantentuin kunt bereiken via het openbaar vervoer of per wagen: http://www.ugent.be/we/nl/diensten/plantentuin/bezoek/bereikbaarheid.htm

OPGELET ! In de onmiddellijke omgeving van de Plantentuin kunt u uitsluitend betalend parkeren. Andere parkeermogelijkheid (eveneens betalend) is er in de ondergrondse parking op het Sint-Pietersplein.

En verder...

Er kan koffie of thee bekomen worden vanaf 9.30 u. Er is echter geen lunch verkrijgbaar; u dient dus zelf te voorzien in broodjes of een ander middagmaal.

PROGRAMMA

09.30 u. *Ontvangst en koffie*

10.00 u. Welkom
Peter Verstraeten

10.05 u. Cantharellus… van vroeger tot nu
Bart Buyck

10.50 u. Niet elke melkzwam is een *Lactarius*
Annemieke Verbeken

11.25 u. Cryptische soorten moleculair aangepakt
Kobeke Van de Putte

11.55 u. Brandplekpaddenstoelenproject: stand van zaken
Roosmarijn Steeman

12.10 u. Groepsfoto in de Plantentuin

12.20 u. *Middagpauze*

13.30 u. Algemene Vergadering van de KVMV

14.00 u. Myxomyceten en verwanten: een overzicht van recente studies
Myriam de Haan

14.30 u. Fimicole ascomyceten in de natuurgebieden van De Panne
Jacky Launoy

15.15 u. Bijzondere of merkwaardige vondsten in 2009
Wim Veraghtert, Christine Hanssens, Roosmarijn Steeman…

15.45 u. Slotwoord
Bernard Declercq

Iedereen is van harte welkom !

Kort relaas van één jaar brandplekken kijken

Roosmarijn Steeman - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Op de vorige mycologendag werd het startsein gegeven van het Vlaamse brandplekkenproject. Gelukkig zijn overal in Vlaanderen nog een aantal brandplekken te vinden. In 2009 werd er in alle provincies naar brandplekken gezocht en een provinciale brandplekkencoördinator aangesteld. De provincie Limburg staat op kop met 53 onderzochte brandplekken en 114 waargenomen soorten. De oppervlakte en aaneensluiting van de natuurgebieden is natuurlijk het grootst in Limburg, waardoor het gemakkelijker is om toelating te geven om te branden. Maar Limburgse mycologen zijn er werkelijk als eerste ingevlogen op 13 april. In totaal werd in Limburg op 13 dagen naar brandplekken gekeken, waarbij de 53 brandplekken 112 keer werden bezocht. Een aantal werd slechts één maal bezocht terwijl andere tot vijf maal werden bezocht. In Antwerpen ging het onderzoek van start op 30 april en werd op 17 verschillende tijdstippen naar brandplekken gekeken. De meeste hiervan werden slechts één maal bezocht, maar deze rond Herentals genoten bijzondere belangstel-

ling. In een aantal gevallen leverde één van de bezoeken geen of weinig resultaten op. Een aantal werd twee tot drie keer bezocht. In Vlaams-Brabant werd de eerste brandplek op 23 juni bekeken en werd in totaal op 17 verschillende dagen brandplekpaddenstoelen geïnventariseerd. Eén van de brandplekken werd tot 5 keer bezocht, de rest werd één tot twee keer bezocht. In Oost-Vlaanderen werd de eerste brandplek op 25 mei bezocht en werden de twee brandplekken voorlopig slechts één maal bekeken. In West-Vlaanderen ging men van start op 13 juni en werd één brandplek drie maal en een andere twee maal bekeken, de overige brandplekken werden maar één maal bezocht.

Aantal soorten

In 2009 konden we voor de Vlaamse brandplekken een lijst opstellen van 143 soorten. Uiteraard zijn meer dan de helft van deze soorten geen typische brandpleksoorten. Het gaat voornamelijk om soorten die algemeen op dood hout verschijnen (bijv. *Trametes versicolor, Bjerkandera adusta, Polyporus brumalis*, enz.) en er zitten zelfs 10 mycorrhizavormers tussen (*Russula ochroleuca, Laccaria proxima, Lactarius quietus*…). *Hebeloma anthracophilum* (Brandplekvaalhoed) leeft saprotroof of ectomycorrhizavormend en werd in 2009 in Limburg gevonden. Deze zeldzame soort is mogelijk ook te vinden op matig voedselrijke zandige bodems, maar komt voornamelijk voor op brandplekken.

Voor Nederland werden 48 soorten als voldoende bekend en typerend voor brandplekken aangeduid, waarvan er 46 op de huidige Rode Lijst staan (Arnolds & Veerkamp, 2008). Van die 48 soorten werden er in totaal 26 op de brandplekken gezien.

Bijzondere vondsten

Het speurwerk op de brandplekken leverde één nieuwe soort voor België en één nieuwe soort voor Vlaanderen op. Het gaat in beide gevallen om een ascomyceet. In Diest werd *Peziza phlebospora* ontdekt en in Limburg werd *Octospora bridei* toegevoegd aan onze Vlaamse checklist. Ook *Anthracobia tristis* (niet meer waargenomen sinds 1884), *Porostereum spadiceum*, *Psilocybe puberula* (Harig kaalkopje, nieuw voor Limburg) zijn mooie vondsten voor Limburg. Voor Vlaams-Brabant is *Peziza proteana (*Sponsbekerzwam*)* nieuw voor de provincie. In Antwerpen is de vondst van *Clitocybe sinopica* (Brandplektrechterzwam) het vermelden waard.

Provincie	Gebieden	Bezochte plekken	Aantal soorten	A	B	M	D
Antwerpen	8	34	31	5	26	0	0
Limburg	10	53	114	39	73	2	0
O.-Vlaanderen	2	2	4	1	3	0	0
Vl.-Brabant	8	19	25	10	15	0	1
W.-Vlaanderen	7	7	29	5	20	1	1
Totaal	35	115	143	42	96	3	2

Overzicht van het aantal gebieden, bezochte brandplekken, aantal waargenomen soorten en aantal Ascomyceten (A), Basidiomyceten (B), Myxomyceten (M) en Deuteromyceten (D)

Met dank aan de provinciale coördinatoren en aan alle vrijwilligers die enthousiast op zoek gingen naar brandplekpaddenstoelen. In 2010 meer van dat!

Literatuur

Arnolds, E. en Veerkamp, M. (2008). Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen. Nederlandse Mycologische Vereniging, Utrecht.

Met de KVMV op verkenning in het domein Hemsrode te Anzegem

Tekst: Christine Hanssens - foto's: Freddy Deckers

Op 3 oktober gingen we met 16 deelnemers in het domein Hemsrode zoeken naar zwammen. Jonkheer en Mevrouw de Maere d'Aertrycke zelf verwelkomden ons en gaven een woordje uitleg over het ontstaan van hun domein dat ze zo natuurlijk mogelijk willen beheren.

Aangezien deze excursie ook opgenomen was in het programma van de SMNF (Société Mycologique du Nord de la France), mochten we 3 Franse deelnemers noteren, waaronder Christophe Lécuru, de voorzitter zelf van de SMNF en medewerker van Prof. Dr. Régis Courtecuisse.

Juli, augustus en september waren dit jaar bijzonder droog, maar op Hemsrode komen twee bronnetjes voor en verschillende plaatsen waar het regelmatig zeer vochtig is en… in de loop van de week had het reeds wat geregend. We startten onze zoektocht naar zwammen dus met goede moed.

Foto 1: *Meripilus giganteus* - Reuzenzwam

Eerst stapten we langs een rij oude Beuken aan de gracht en hier konden we verschillende goed ontwikkelde Reuzenzwammen (*Meripilus giganteus* - foto 1) bewonderen. Ze waren bijzonder prachtig. Jammer genoeg betekenen ze het naderend einde van deze woudreuzen.

Wat verder vonden we enige courante soorten paddenstoelen, nl. Zwartgroene melkzwam (*Lactarius necator*), Geelwitte russula (*Russula ochroleuca*), Parelamaniet (*Amanita rubescens*), Gele aardappelbovist *(Scleroderma citrinum*) en Gewone krulzoom (*Paxillus involutus*). Tof dat de Elzen-

Foto 2: *Paxillus filamentosus* - Elzenkrulzoom

krulzoom (*Paxillus filamentosus* - foto 2) er ook te vinden was. Hij is mycorrhizavormer bij de Zwarte els. Op de foto zijn de bruine, vezelige schubben op het hoedoppervlak goed te zien. Zijn sporen zijn duidelijk kleiner dan deze van de Gewone krulzoom die eveneens bij de Zwarte els kan voorkomen.

De hoed van een Grote kale inktzwam (*Coprinus atramentarius*) toonde een centrum met lichtbruine kleur. Na microscopisch onderzoek bevestigde Lieve de soort. In het veld dacht ze ook aan de Bruine kale inktzwam (*Coprinus romagnesianus,* ook soms *Coprinus atramentarius* var. *squamosus* geheten). Uljé vermeldt in zijn sleutel dat de Bruine kale inktzwam een meer oranjebruin oppervlak heeft; het velum valt nog meer op door de talrijke dunne schubben, waarvan de toppen dikwijls opgericht zijn.

In de vegetatie langs ons pad konden we verschillende andere soorten inktzwammen vinden (zij het in beperkt aantal), enige franjehoedjes en zompzwammen. Op een afgezaagde, met mos begroeide stomp vonden we nog een paar piepkleine inktzwammetjes die met grove, okerbruine korreltjes bezet waren; ze werden meegenomen. Toen ik de korrels met de microscoop bekeek, zag ik veel grote bolvormige cellen (diameter tot 50 µm) met talrijke mini-uitsteekseltjes, net glimmende stippen. De sporen toonden donkere dwarse vlekken en een opvallend perispoor. Dit zijn typische eigenschappen van de Zaagvlakinktzwam (*Coprinopsis laanii).*

Op een dode tak van Beuk pronkten enige witglanzende Porseleinzwammen (*Oudemansiella mucida*) en bruine zwartbestoven Roestbruine kogelzwammetjes (*Hypoxylon fragiforme*). Een stuk ontschorst hout was gedeeltelijk bedekt met een bleekgeel laagje van de Zwavelschorszwam

Foto 3: Fotograaf aan het werk

(*Phlebiella vaga*) en op datzelfde stuk vonden we eveneens een fijn laagje citroengele stekeltjes van de Gele stekelkorstzwam (*Mycoacia uda*) en zwarte stroken vol fijne pukkeltjes van het Korstvormig

schorsschijfje (*Diatrype stigma*). Twee bijzonder grote en prachtige Hertenzwammen (*Pluteus cervinus*) trokken de aandacht van onze fotograaf (foto 3).

We vonden een niet-alledaagse verdroogde stuifzwam; Karel herkende hem als Zwartwordende bovist (*Bovista nigrescens*). Lieve fotografeerde

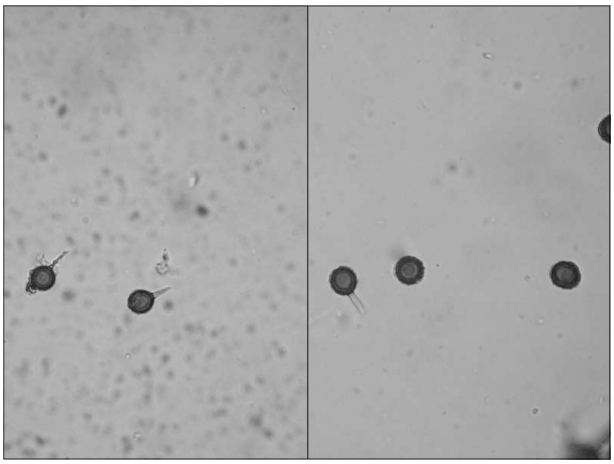

Foto 4 : *Bovista nigrescens* - Zwartwordende bovist : sporen (*L. Deceuninck*)

zijn bolvormige, fijn-wrattige sporen (foto 4), die voorzien zijn van een opvallend lang en recht sterigmensteeltje (tot 13 µm).

In een uitgeholde boomstam troffen we de Eikhaas aan (*Grifola frondosa*), een soort die in de streek zeldzaam is. Bovenop de houtstapeltjes vonden we verschillende consolevormende zwammetjes o.a. het Ruig elfenbankje (*Trametes hirsuta*) en veel Waaiertjes (*Schizophyllum commune*). We stapten geboeid verder (foto 5) en regelmatig was er één en ander te vinden.

De Tranende franjehoeden groeiden reeds in het gazon, terwijl een drietal jonge Blauwplaatstropharia's present waren op het houthaksel. Deze laatste soort is afkomstig uit Oost-Europa. Ze kwam daar veelvuldig voor op vochtig stro van de bietenopslagplaatsen en kreeg hierom de naam "bietenputzwam".

Tijdens de picknick bemerkte Christophe Lécuru enige oude Ribes-struikjes; dit bracht hem op de gedachte er eens te gaan zoeken naar de Bessenvuurzwam (*Phylloporia ribis*) en met succes.

We moesten, gezien de droogte van de voorbije maanden regelmatig paddenstoelentochten afgelasten, maar het zoeken naar zwammen in dit domein was een waar festijn. Eindelijk vonden we weer eens paddenstoelen! Op onze vindlijst noteerden we 75 soorten.

Christine Hanssens

Foto 5: Wandelende mycologen

Verslag van het ZWAM-weekend in Montenau (18 tot 20 september 2009)

Kris Van Asch

Vrijdag 18-09-2009

Mooie en interessante diavoorstelling als reminder van vroegere vondsten door William. Met dank aan Ghislaine voor de ondersteuning. Ik bedoel dit letterlijk. Uw verslaggever mist elk jaar de avondmaaltijd door de job, maar er werd mij verzekerd dat het weer eens heel goed was. Maar niet getreurd: net als elk jaar stalden Theo en Froukje hun kruidenbrood en hapjes uit. Zo uitnodigend dat ik weer met een overladen maag ging slapen, net weer iets later dan gewoonlijk.

Zaterdag 19-09-2009

Ontwaken met koekoek op de achtergrond en een stralende hemel. Die zaterdagvoormiddag kwam Wolfsbusch aan de beurt met 124 vondsten. Opvallende soorten waren *Russula queletii* (Purperrode russula, met zijn kruisbessengeur) en *Russula rhodopus* (Roodsteelrussula). Minder opvallend maar des te mooier waren enkele meeldauwen, waaronder ééntje met prachtige vruchtlichamen op een berkenblad. Naam van het beestje: *Microsphaera ornata* var. *ornata*, maar zonder Nederlandse naam. Hoe kleiner het ding, hoe langer de naam; een kwestie van evenwicht.

(Intermezzo: groepsfoto: vrouwen achteraan, comfortabel zittend op het muurtje, mannen vooraan op de knieën of liggend, zoals het hoort, dus.)

In de loop van de namiddag werd Rohrbusch bezocht. Vele speurende ogen vonden, niettegenstaande de droogte, toch nog 89 soorten. O.a. de Zwarte truffelknotszwam (*Cordyceps ophioglossoides*) met zijn gele myceliumdraden tot aan de bijhorende Korrelige hertentruffel (*Elaphomyces granulatus*). Daarnaast werden talrijke Gele ringboleten (*Suillus grevillei*) en de Wezelbruine russula (*Russula mustelina*) op de gevoelige plaat vastgelegd of in eentjes en nulletjes opgedeeld.

Zaterdagavond werden, zoals tijdens alle vorige edities van Montenau, de moeilijke gevallen van zwammen, myxomyceten, roestzwammen en meeldauwen onder de microscoop gelegd. De teller van het aantal vondsten ging uiteraard weer een eindje de hoogte in.

(Terwijl de mannen werkten aan het oplijsten, werd de randanimatie hoofdzakelijk door de vrouwen verzorgd. Wij vrouwen weten waarom.)

Zondag 20-09-2009

Na het optrekken van de ochtendmist en de voorbijvliegende koekoek.

Tijdens de voormiddag werd het gebied In der Eid onder de loep genomen met in totaal 103 soorten. Bijzondere vondst hier was de Spateltrilzwam (*Tremiscus helvelloides*).

Tijdens de namiddag werd in de kloosteromgeving alles netjes omgekeerd met als resultaat 84 vondsten. Merkwaardig detail: op vrijdagvoormiddag werd deze omgeving reeds uitgekamd door Jos Monnens en Raf Leysen die 58 soorten vonden. Maar ten opzichte van de groepsexcursie in de kloosteromgeving werden slechts 41 dezelfde soor-

ten gezien. Was de groep dan in een ander klooster terecht gekomen? Bijzonder was de vondst van de Witte berkenboleet (*Leccinum holopus*).

Het is een lastige klus om een saai en degelijk verslag af te leveren over de geleverde prestaties en vondsten van dit weekend. Ik heb mijn best gedaan.

Want… op gevaar af niet helemaal voor vol aanzien te worden,... het is nu eenmaal een olijke, vrolijke bende die door het bos struint, snuffelt, verzamelt en opzoekt.

Deze groep weet het aangename aan het nuttige te koppelen als géén ander. Natuurlijk zijn er kleine schoonheidsfoutjes: mensen die hun autosleutels verliezen, die zo maar verdwijnen tijdens het middagmaal zonder hun vrouw te verwittigen, die vergeten afscheid nemen van uw verslaggever…

Maar toch, ieder draagt zijn edelsteen bij tot het welslagen van dit weekend: de verrassende organisatoren, de Kenners met grote K, de nooit versagende verslaggevers, de humoristen en vuile-moppentappers, de in alle bochten wringende, knielende, zittende, liggende fotografen, de tentoonstellers van zwammen door de tijden heen, de animatoren, het keukenpersoneel, de koekoek, de ondersteunende echtgenoten en -notes, de vrolijke singles, de gouden gids.

Kijk eens hoe mooi! De zwam uiteraard!

Ik ben gietertrots tot deze club te behoren.

Kris

(Raf Leysen verzorgde de cijfers en vondsten)

Een dagje inventariseren in het centrum van Brussel

Wim en Roosmarijn Veraghtert-Steeman
wim.veraghtert@gmail.com - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Een paddenstoeleninventarisatie die vertrekt aan Brussel-Centraal. Niet voor elke mycoloog een aantrekkelijk idee. We deden het en kwamen thuis met verrassende resultaten…

In de loop van 2009 besliste het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM) dat het Brussels Gewest alsnog mee zal worden besproken in de paddenstoelenatlas van de provincie Vlaams-Brabant. Van Brussel waren al historische gegevens voorhanden, maar van vier kilometerhokken bleek dat ze nog maar amper onderzocht waren: in centrum Brussel lag er geen enkel hok waarin al meer dan 100 soorten werden aangetroffen.

Op 16 oktober trokken we voor de eerste keer op

zoek naar paddenstoelen in het stadscentrum. De zoektocht startte aan Brussel-Centraal en verschillende parkgebieden en groenzones stonden op het programma.

Eerste stopplaats: het Warandepark (nabij het Koninklijk Paleis). Meteen werd duidelijk dat we ons in Brussel-centrum niet aan lange vindlijsten moesten verwachten. Met moeite troffen we in dit hectarengrote park toch enkele bundels Echte honingzwam (*Armillaria mellea*) en een eenzaam Hazenpootje (*Coprinus lagopus*) aan. De aantallen hondendrollen, weggesmeten wijnflessen en condooms lagen vele malen hoger dan het aantal paddenstoelen. Tot we het depot voor groenafval in het Warandepark ontdekten. Een rommelig zootje met veel dood hout, waar Groot matkopje (*Simocybe sumptuosa*) de leukste soort was, naast onder meer Waaiertje (*Schizophyllum commune*) en Gewoon fluweelpootje (*Flammulina velutipes*).

Wat rommelen in plantsoenen met klimop leverde twee kleine inktzwammetjes met volledig behaarde steel en hoed op. 's Avonds bleken ze nog in een redelijke staat en konden we deze met de sleutel van Uljé (2005) bepalen als Slanke donsinktzwam (*Coprinus subdisseminatus*), een zeldzame soort die gekenmerkt wordt door de combinatie van pileocystiden met stompe top en grote en smalle sporen. Een eerste bijzondere vondst!

Vanaf het Warandepark ging het verder richting 'Botanique'. Onderweg noteerden we enkele honderden Zwerminktzwammen (*Coprinus disseminatus*) in een parkje langs de Koningsstraat. Een verlaten pleintje met grote bloembakken leek ook het inspecteren waard, de bloembakken dan toch. Naast kilo's afval, opgeschoten Struisriet en een goed ontwikkelde mosvegetatie vond Roosmarijn er welgeteld één klein paddenstoeltje. Een klein bruin geval met breed aangehechte plaatjes en een vrij korrelige structuur op het hoedoppervlak. We borgen het weg als '*Flammulaster*???'. Bij microscopische controle bleek dat de hoed inderdaad van het *Flammulaster*-type was. De overige kenmerken waren eerder verwarrend: weinig gedifferentieerde cheilocystiden (niet meteen te verwachten bij vlokstelteltjes) en dikwandige ellipsoïde sporen. Sleutelen met een artikel van Vellinga (1986) over *Flammulaster* leverde niets op. Een intrigerend paddenstoeltje dat we niet konden benoemen… tot bij het doorbladeren van de laatste aflevering van Fungi non delineati (de Haan & Walleyn, 2009) over de Vlaamse mosklokjes een belletje ging rinkelen bij het zien van de foto van Dwergmosklokje (*Galerina clavus*). Ook de microscopische tekening bleek goed te passen en voor de zekerheid bezorgden we het exemplaar aan André de Haan, die ons vermoeden kon bevestigen. De auteur geeft overigens zelf aan dat deze soort mogelijk niet binnen het genus *Galerina* thuishoort. Dwergmosklokje wordt in Vlaanderen slechts zelden gevonden: de Haan & Walleyn (2009) vermelden vondsten uit Zwijnaarde en Antwerpen-Linkeroever.

Paddenstoelenwoestijn

De Kruidtuin, beter gekend als 'de Botanique', was, op zijn minst gezegd, teleurstellend wat paddenstoelen betreft. In elk plantsoen was de bodem bedekt met fijne lavasteentjes en doorgaans een dicht klimoptapijt, waarin zwammen amper een kans kregen. Met moeite konden soorten als Papierzwammetje (*Meruliopsis corium*) en Afgeplatte stuifzwam (*Vascellum pratense*), uit het kortge-

Cyathus olla - Bleek nestzwammetje *(W.Veraghtert)*

maaide gazon, aan de lijst worden toegevoegd. Op een verruigd talud vonden we nog een handvol plaatjeszwammen: mycena's en lastige franjehoeden, maar ook kleine, ongesteelde witte paddenstoeltjes die op de bodem en zelfs op een stuk baksteen groeiden. Interessant! Het bleek hier te gaan om een ongesteelde vorm van Kleine molenaar (*Clitopilus scyphoides* forma *reductus*). Weer een nieuwigheid voor ons!

Vrolijk bordjes 'Ne pas circuler sur les pelouses' negerend, konden we in nabijgelegen plantsoenen en buurtparkjes soorten als Tuinbreeksteeltje (*Conocybe juniana*), Bruine satijnzwam (*Entoloma sericeum*), Spitsschubbige parasolzwam (*Lepiota aspera*) en Weidekringzwam (*Marasmius oreades*) toevoegen.

Onderweg was een Essenzwam (*Perenniporia fraxinea*) in een Robinia nog een leuke verrassing!

Paddenstoelenfestijn

Als laatste locatie stonden de vrij uitgestrekte braakliggende terreinen van Tour & Taxis op het programma. Na een dag speuren in vrij steriele biotopen bleek dit een verademing: tussen opgeschoten wilgen en berken waren honderden paddenstoelen te vinden, waaronder de eerste symbionten die we voor die dag konden optekenen. Gewone krulzoom (*Paxillus involutus*), Donzige melkzwam (*Lactarius pubescens*), Gewone viltkop (*Inocybe dulcamara*) en Tweekleurige vaalhoed (*Hebeloma mesophaeum*) waren er erg algemeen. Daarnaast troffen we op houtsnippers aan de parking duizenden exemplaren aan van het Bleek nestzwammetje (*Cyathus olla*). De kalere delen van de vlaktes waren goed voor ondermeer tientallen Okergele stropharia's (*Stropharia coronilla*), Pelargoniumtrechtertjes (*Omphalina velutipes*) en een resem breeksteeltjes waaronder Knolvoetbreeksteeltje (*Conocybe inocybeoides*). Daarmee zat ons dagje Brussel erop, met in totaal 66 soorten op de teller. De daaropvolgende weken stonden ook andere kilometerhokken in Brussel-stad op het programma, telkenmale met hun verrassingen, maar daarover hoor je later wel eens meer!

Dankwoord

Graag willen we André de Haan bedanken voor het nakijken van de vondst van *Galerina clavus*.

Literatuur

de Haan, A. & Walleyn, R.(†) (2009). Studies in Galerina. Galerinae Flandriae (3). Fungi non delineati. Pars XLVI. Massimo Candusso.

Uljé, C.B. (2005). *Coprinus* Pers. In: Noordeloos, M.E., Kuyper, Th.W. en Vellinga, E.C. (red.), *Flora agaricina neerlandica 6*: 22-109. Boca Raton.

Vellinga, E.C. (1986). The genus *Flammulaster* (Agaricales) in the Netherlands and adjacent regions. *Persoonia 13*: 1–26.

Boekbespreking

Fungi non delineati Pars XLVI, Studies in Galerina. Galerinae Flandriae (3).

de Haan, A. & Walleyn, R. (†) (2009). Edizioni Candusso

Wie zich in de Lage Landen met mosklokjes wil bezighouden, bevindt zich in een luxepositie: met het verschijnen van het derde deel in de reeks Galerina Flandriae (in de gekende Italiaanse serie Fungi non delineati) beschikken we nu over uitgebreide beschrijvingen, microscopische tekeningen en kleurenafbeeldingen van alle soorten mosklokjes die in Vlaanderen zijn vastgesteld (ongeveer 37, gespreid over 50 collecties). Slechts voor weinig andere genera bestaat een soortgelijke, kwalitatief hoge behandeling.

In dit slotstuk van Galerinae Flandriae, waaraan Ruben Walleyn nog meewerkte, komen 15 taxa van het geslacht *Galerina* aan bod. Hiervan wordt het Wilgenmosklokje voor de 3^{e} maal besproken, ditmaal als *G. lacustris*. De auteurs volgen hiermee de opvatting van Gulden in Funga Nordica die *G. tundrae* en *G. permixta* met *G. lacustris* synonimiseert. Bijzondere aandacht gaat uit naar het *G. marginata*-complex, de bundelmosklokjes. Hierin werden vroeger tal van soorten onderscheiden, die – zo blijkt uit moleculair onderzoek – weinig bestaansreden hebben. Bijgevolg worden *G. autumnalis* en *G. unicolor* als vormen van *Galerina marginata* opgevat. Wel wordt een nieuwe soort, het Klein bundelmosklokje (*Galerina walleyniana*), opgedragen aan Ruben, in dit complex beschreven.

Van alle soorten krijgt de lezer één of meerdere goede kleurenfoto's te zien, op het zeer zeldzame Plat mosklokje (*G. embolus*) na. Van het Brandplekmosklokje (*G. carbonicola*) wordt een duidelijke aquarel getoond. Wat de beschrijvingen en de tekeningen betreft, wordt de hoge standaard uit de vorige delen aangehouden. Zelfs een leek in de mycologie merkt onmiddellijk dat de kwaliteit van de tekeningen van een andere aard is dan die in een standaardwerk als Funga Nordica (Knudsen & Vesterholt, 2008).

Galerina mniophila - Vaal mosklokje *(W.Veraghtert)*

Het boekdeel besluit met een determinatiesleutel waarin alle besproken taxa zijn opgenomen. Die sleutel is het resultaat van jarenlang studiewerk, waarbij de oorspronkelijk opgestelde sleutel stelselmatig werd bijgeschaafd (zie ondermeer de Haan (2007)). André de Haan heeft ervoor geopteerd enkel soorten op te nemen die in de reeks

besproken werden. Begrijpelijk, want dat zijn de soorten waarmee hij zelf vertrouwd is, maar anderzijds zullen we op andere literatuur een beroep moeten doen bij eventuele nieuwe vondsten voor Vlaanderen, bijv. Scherp mosklokje (*Galerina acris*) dat wel uit Nederland bekend is. Het ziet er echter naar uit dat – in tegenstelling tot een aantal andere genera – de kennis van het genus *Galerina* in Vlaanderen vrij volledig is en er niet al te veel nieuwigheden te verwachten zijn.

De sleutel baseert zich op duidelijke (in hoofdzaak microscopische) kenmerken: de aan- of afwezigheid van gespen, pleurocystiden, de vorm van de cheilocystiden, de groeiplaats al dan niet tussen veenmossen, enz. Dat is altijd een verademing, in tegenstelling tot sleutels waarin lastig in te schatten kleurverschillen en meer dubieuze criteria doorslaggevend zijn: 'Im Stadtgebiet (bei Linden) wachsend' of 'An anderen Standorten wachsend', om het overigens degelijke werk van Stangl (1989) even te citeren.

Ook in het vrij recent verschenen werk Funga Nordica vinden we een sleutel voor mosklokjes (van de hand van Gulden) terug. Ondanks het feit dat zowel de Haan als Gulden zich in belangrijke mate op dezelfde kenmerken baseren, ziet de structuur van de sleutel er in Funga Nordica totaal anders uit. Gulden groepeert soorten vooral op basis van de vorm van de cheilocystiden (al dan niet met capitate kop), terwijl de Haan eerder afgaat op sporenornamentatie. Zelf ben ik intussen gewend te werken met de Vlaamse sleutel en gezien het vrij hoge aantal boreale soorten dat in de sleutel van Gulden voorkomt, ben ik niet geneigd hierin verandering te brengen.

Kortom, wie zich de drie deeltjes over mosklokjes in de FND-reeks aanschaft, krijgt voor de schappelijke prijs van 35 euro 226 bladzijden beschrijvingen, foto's en tekeningen over de mosklokjes van bij ons. Dat is, in tijden van dure boekwerken, een aanbod dat je moeilijk kan laten liggen!

Literatuur

de Haan, A. (2006). Sleutel tot de soorten van het genus *Galerina* (Mosklokje) in Vlaanderen, *AMK-Mededelingen* 2006.3

Knudsen, H. & Vesterholt, J. (eds.) (2008). Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera. Nordsvamp, Kopenhagen, 965 p.

Stangl, J. (1989). Die Gattung *Inocybe* in Bayern. *Hoppea 46*: 5-388. Regensburg.

Wim Veraghtert

RoodWaterNacht, hét natuurboek voor kinderen

Op initiatief van de provincie Antwerpen werd aan de beste schrijvers en illustratoren uit binnen- en buitenland gevraagd om een verhaal te schrijven of een illustratie te maken rond ROOD, WATER of NACHT. Dank zij bijdragen van Bart Moeyaert, Sara Fanelli, Koen Broos, Ingrid Godon, Bibi Dumon Tak, Ted Van Lieshout, Joke Van Leeuwen, Kees Spiering, Jaap Robben, Geert Vervaeke en vele anderen is het een uniek boek geworden. Op 22 mei wordt het boek voorgesteld op een groot feest in en rond het Provinciaal Natuur- en Landschapshuis in Zoersel. Start om 13.30 u. Inschrijven moét en kan vanaf 25 april. Meer info vanaf april op www.roodwaternacht.be. Laat je kinderen dit bijzonder boek ontdekken samen met de illustratoren en auteurs en enkele bekende muzikanten en acteurs als Maaike Cafmeyer, Frederik Heuvinck en Michaël Pas.

Boekbespreking

A. Hausknecht. 2009. A monograph of the genera **Conocybe** Fayod – **Pholiotina** Fayod in Europe. Fungi Europaei, vol. 11. Edizione Candusso, Alassio SV, Italia. ISBN 88-901057-8-X. Prijs ca. € 80.

In de mooie en alomgekende reeks Fungi Europaei verscheen in 2009 deel 11 gewijd aan de Breeksteeltjes (*Conocybe* en *Pholiotina*). Hoewel over deze moeilijke genera toch al heel wat literatuur bestaat (Eef Arnolds in FAN 6; Roy Watling in British Fungus Flora 3; Robert Kühner in Le Genre Galera; e.a.), is dit "zwaargewicht" van 968 pagina's veel meer dan een goede aanvulling. Het groot aantal pagina's heeft wel, voor een deel, te maken met de goede gewoonte van de reeks om de teksten en/of de sleutels in meer dan één taal te presenteren. Zo zijn de teksten van de inleiding en het algemene deel, de sleutels en de beschrijvingen van genera, secties, subsecties en series in het Engels, Italiaans en Duits, de beschrijvingen van de soorten in het Engels en de besprekingen in Engels en Duits.

A. Hausknecht besteedde meer dan dertig jaar aan de studie van de genera *Conocybe* en *Pholiotina*. In meer dan 40 artikels publiceerde hij zijn waarnemingen, waaronder talrijke nieuwe taxa. Deze monografische bewerking, voor de Europese soorten van de twee genera, is dan ook het gebundelde resultaat van vele jaren ervaring.

Het algemene deel is vrij beknopt maar bevat o.a. wel zeer goede informatie over de "beruchte" ammoniakreactie, met een goed gedocumenteerde werkwijze en evaluatie. Een bijgevoegde tabel maakt duidelijk dat voor een aantal soorten dit kenmerk toch met de nodige omzichtigheid moet worden geïnterpreteerd.

Heel wat aandacht is besteed aan een overzicht van de geschiedenis van de beide genera, waarbij zelfs een onuitgegeven sleutel tot de *Conocybe*-soorten van R. Singer. Het nut van dit laatste is mij niet helemaal duidelijk, vermits een vrij groot aantal

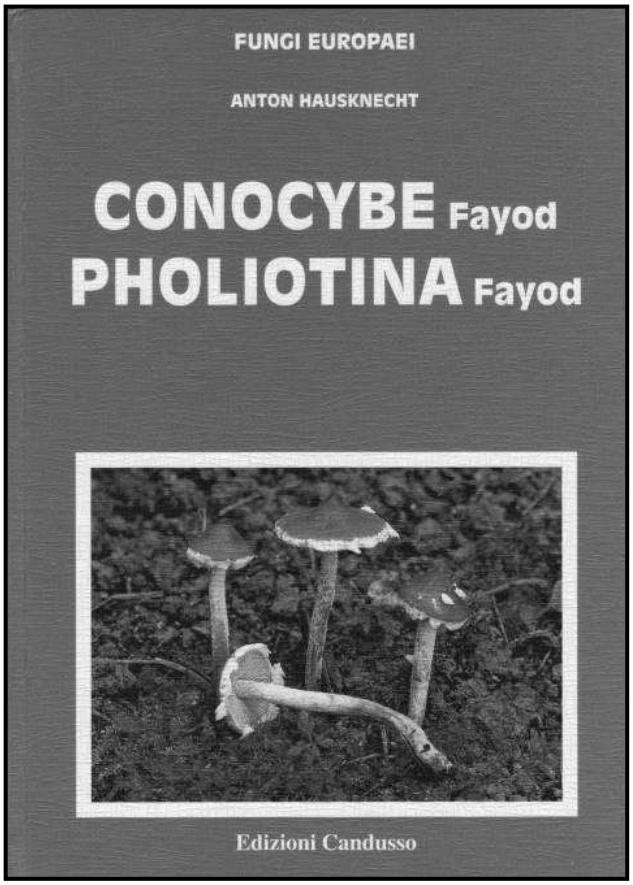

soorten niet in beide sleutels voorkomen en ook de gebruikte nomenclatuur dikwijls verschilt.

Het opsplitsen van *Conocybe* en *Pholiotina* in twee genera is niet nieuw en wordt nu wel algemeen aanvaard (en ook moleculair bevestigd). In de hoofdstukken 9-10-11 worden de macro- en microscopische kenmerken van beide genera gezamenlijk behandeld, wat de onderlinge verschillen duidelijk maakt. De specifieke kenmerken van elk genus worden samengebracht bij het begin van de respectieve taxonomische delen.

Niet minder dan 127 taxa worden behandeld, 101 *Conocybe's* en 26 *Pholiotina's*; hieronder 10 nieuwe bij *Conocybe* en 1 bij *Pholiotina*. *Conocybe* wordt onderverdeeld in 11 secties, 13 subsecties en 40 series; *Pholiotina* in 7 secties en 18 series.

Pholiotina hadrocystis - Knotscelbreeksteeltje *(W.Veraghtert)*

Elke soort wordt beschreven aan de hand van zelf verzameld of van geleend herbariummateriaal. De uitgebreide beschrijving wordt aangevuld met de originele diagnose, verwijzingen naar literatuur en illustraties, maar vooral met een uitgebreide bespreking en vergelijking met andere gelijkende soorten. Geen overbodige luxe bij deze toch wel zeer kritische en moeilijke soorten. De bijgevoegde illustraties omvatten tekeningen van sporen, basidiën, cheilo- en caulocystiden en pileipellis. De kwaliteit varieert van redelijk tot matig. Men kan zich de vraag stellen of men voor eenvoudige structuren niet beter overschakelt op microfoto's die een veel natuurlijker beeld kunnen opleveren dan een matige tekening. Voor elke soort is een verspreidingskaartje toegevoegd. Dit bevat echter enkel gegevens van collecties die door de auteur werden gecontroleerd (of herkenbare literatuurcollecties) en zegt dus weinig over de werkelijke verspreiding van de soort.

Foto's en aquarellen maken een belangrijk deel uit van dit werk: 213 pagina's met ca. 400 foto's en 45 platen met aquarellen. De foto's zijn meestal van goede tot zeer goede kwaliteit. Van veel soorten worden meerdere foto's getoond, wat dan een mooi, maar ook soms een wat onthutsend beeld geeft van de grote variabiliteit van sommige soorten. Tevens worden alle soorten geïllustreerd met aquarellen. Deze werden gemaakt aan de hand van verse exemplaren of op basis van fotografisch materiaal en wanneer dit ontbrak, voor enkele soorten, als een reconstructie vanuit beschrijvingen (!). Al bij al een beeldenrijkdom die zelden te vinden is in de moderne mycologische literatuur. Een klein detail: naar de aquarellen wordt verwezen

(naast de soortnaam), maar de foto's moet men zoeken via de index.

Uiteraard is al dit moois maar echt goed bruikbaar met behulp van een degelijke en liefst gebruiksvriendelijke sleutel. De auteur koos voor een dichotomische sleutel die de taxonomische verwantschappen zoveel mogelijk respecteert. Twee (wereldwijde) hoofdsleutels, één voor elk genus, leiden naar de deelsleutels. Er wordt blijkbaar van uitgegaan dat de gebruiker de verschillen tussen *Conocybe* en *Pholiotina* kent, wat m.i. niet steeds het geval zal zijn. Een kort sleuteltje (enkele lijntjes), tot de twee genera, zou hier op zijn plaats zijn.

De deelsleutels, die overeenkomen met de behandelde (Europese) secties, sleutelen uit op de taxa. De subsecties en series worden niet als zodanig uitgesleuteld. Mogelijk is dit om een té complexe sleutelstructuur te vermijden en/of misschien vanwege de minder duidelijke scheiding tussen de groepen, waardoor terugkoppeling in de sleutel nodig wordt.

De deelsleutels zijn goed gestructureerd en logisch in de opbouw. Overlappende keuzekenmerken zijn beperkt en bij twijfelachtige keuze wordt regelmatig doorverwezen naar een andere mogelijkheid.

Een monografische bewerking van kritische genera, zoals deze, brengt meestal heel wat taxonomische implicaties met zich mee. Een aantal nieuwe soorten worden geïntroduceerd en enkele veranderen van naam. Al bij al valt het nog mee en de meeste aanpassingen hadden we al ondergaan bij het verschijnen van FAN 6 (Arnolds 2005). Hierover kan ik geen oordeel uitspreken en evenmin over de waarde van de als nieuw beschreven soorten, zeker niet t.o.v. iemand met meer dan dertig jaar ervaring in deze materie.

Samenvattend kan men stellen dat deze monografie één van de hoogtepunten is in de studie van de Agaricales. Samen met de bewerking van Eef Arnolds betekent dit boek een flinke stap vooruit in de kennis van *Conocybe* en *Pholiotina*. Nu maar hopen dat toekomstig moleculair onderzoek niet teveel roet in het eten strooit.

Dit boek mag dan ook in geen enkele boekenkast van een mycoloog, geïnteresseerd in kleine bruine paddenstoeltjes, ontbreken.

Literatuur

Arnolds E. (2005). *Bolbitiaceae* – In: Noordeloos M.E. et al. Flora Agaricina Neerlandica 6. (Taylor & Francis Group)

Kühner R. (1935). Le genre *Galera* (Fries) Quélet. *Encyclopédie Mycologique* **7**: 1-240. (Paris, Lechevallier)

Watling R. (1982). *Bolbitiaceae*: *Agrocybe*, *Bolbitius* & *Conocybe*. British fungus flora, Agarics and Boleti 3. (Edinburgh)

André de Haan

IN ‘T BOSCH

door Albert Verwey.

Tjakko Stijve schreef ons in een mail:
‘Ik vraag me af of de meeste lezers niet geïnteresseerd zouden zijn in culturele bijdragen. Men zou bijvoorbeeld af en toe een gedicht over paddenstoelen kunnen brengen, zoals het bijgaande "In ‘t Bosch" van Albert Verwey uit 1885. Het is misschien wel het mooiste zwammenvers dat in onze taal is geschreven!’

Aan een klein meisje.

Kom mee, er groeit in ´t donkre bosch
Droog korstmos op groen vochtig mosch;
Jouw smalle naast mijn brede hakken
Zullen er diep in weg-zakken.
Met gladde zolen willen wij dan
Langs droge en gladde naalden glijden,
En schoppen bruine blaren en
Sparappels langs ’t boschweggetjen.

Ik weet een open plekje in ’t Bosch,
Waar van Bosch-bessen meen’ge tros
En donker-rijpe bramen hangen:
Die zijn veel bruiner dan jouw wangen.
Als je er hurkt en ’t roode bekske
Bloedzwart proeft, dan lijk je ’t hekske,
Waar de paddestoelenkring
Rond danst in een hekse-ring

Heksje met jouw glimzwart haar,
Jouw bruine oogen, warm en klaar,
Staan vol licht in ’t donk’re rondje;
Vooraan jouw braambloede mondje,
Fel op schildwacht, staan twee witte
Tanden; heksje, ‘k zie je al zitten,
Met op het schortje het bramenbloed,
Dat het donker moorden doet.

Zwart als git en rood als bloed,
Heksje, spreek je toovergroet:
Om je heen staan hooggele zwammen,
Kartelige hanekammen:
Kammen zijn het van duivelshanen,
Kraaien ’s nachts in de boschlanen;
’s Morgens staan de kamme’ in kring,
Sluiten je in een toover-ring.

O, ’t krielt in ’t Bosch van zwammen: kijk,
’t Klein kleurig volkje dringt te prijk:
Dat zijn de bloempjes van de Bosschen:
Rood, wit, geel, in een wei van mossen;
Als boterbloempjes, madelieven,
In heusche weien; als we blieven
Plukken we een paddestoel-boeket:
Dat voelt heel vies, maar staat heel net.

De dikke duivelszwam laat kwaad
’t Wit blauwen, waar je hem breuken slaat;
Op ’n muffe pufbal zal ik trappen:
Goor stof zal in een vaart ontsnappen.
Ook staat, vlak voor je kleine voetje,
Een roode vliegenzwam: een hoedje
Van geel-scharlaken: - langs hem gaan
Wij het paadje uit naar de larixlaan.

‘Op 'n muffe pufbal zal ik trappen:
Goor stof zal in een vaart ontsnappen.’

Uit: De Nieuwe Gids, 5e Jaargang 1890, onder rubriek “Gedichten door….”, blz 131 – 132

Het spreekt vanzelf dat voor een gedicht uit 1885 de oorspronkelijke spelling wordt aangehouden.

Uit de MOLECULAIRE *keuken*

Hier serveren we u geen schuimpjes, maar misschien wel zwaardere kost. Het DNA-onderzoek richt zijn pijlen steeds meer op de zwammenwereld en van de traditionele indeling in families en genera blijft – in sommige gevallen – geen spaander meer heel. Deze rubriek houdt je op de hoogte van de nieuwste resultaten uit het moleculair onderzoek.

Satijnzwammen onder de loep: weg met de zalmplaten!

Wie als beginnend paddenstoelenkenner Dwergsatijnzwam (*Entoloma rhodocylix*), Blauwplaatstaalsteeltje (*E. chalybaeum*) en Harde voorjaarssatijnzwam (*E. clypeatum*) naast elkaar houdt, kan maar moeilijk geloven dat zo'n verschillende paddenstoelen iets met elkaar te maken hebben. Nochtans biedt een blik door de microscoop hier meer duidelijkheid: satijnzwammen worden immers gekenmerkt door opvallend hoekige sporen, een sporenvorm die we bij andere genera niet terugvinden. Samen met 2 collega's ging Machiel Noordeloos in een recent onderzoek na of al die satijnzwammen - nota bene zijn 'lievelingsfamilie'- effectief nauw met elkaar verwant zijn. Want misschien gebeurde die evolutie naar hoekige sporen wel meerdere malen… En kunnen we bij de satijnzwammen geen subgenera onderscheiden die vrij goed uit elkaar te houden zijn (denk aan *Pouzarella, Leptonia, Nolanea*, …)?

In het onderzoek werden ook de andere genera van de Entolomataceae meegenomen, met name *Rhodocybe* (Zalmplaat) en *Clitopilus* (Molenaar), naast de ons minder bekende genera *Richoniella* en *Rhodogaster*. Om een lang onderzoek kort te maken: de entolomofielen onder ons kunnen opgelucht ademhalen: het genus *Entoloma* blijft overeind als een coherente (monofyletische) groep, zelfs na het opnemen van de twee vermelde, kleine genera.

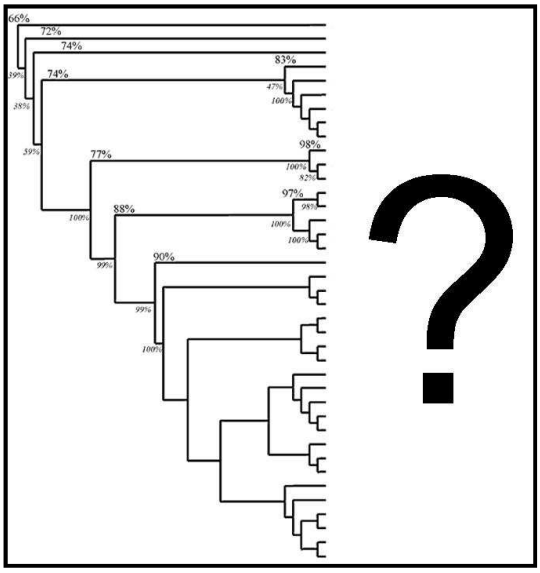

Met *Clitopilus* en *Rhodocybe* blijkt er meer aan de hand. De soorten van beide geslachten blijken tot één genus te horen, dat vanaf nu als *Clitopilus* bekend staat. De zalmplaten zijn m.a.w. opgeslokt door de molenaars.

Literatuur:

Co-David, D., Langeveld, D. & Noordeloos, M.E. (2009). Molecular phylogeny and spore evolution of Entolomataceae. *Persoonia 23*, pp. 147-176.

Recyclage van het genus Deconica

Machiel Noordeloos zit niet stil. Dat bewijst een nieuwe publicatie van zijn hand, over de verwantschappen binnen de kaalkopjes (*Psilocybe*). Eerdere studies hadden al aangewezen dat de hallucinogene (blauwverkleurende) soorten een aparte groep vormden. Noordeloos voegt de daad bij het woord en splitst het genus *Psilocybe* op. Hierbij werd hij geconfronteerd met een netelige naamkwestie. *Agaricus montanus* (*Psilocybe montana*), ons bekend als het Zandkaalkopje, is het geaccepteerde lectotype van dit genus, zodat deze en nauw verwante soorten voortaan als *Psilocybe* door het leven zouden gaan, terwijl de hallucinogene soorten (het complex rond het Puntig kaalkopje – *P. semilanceata*) tot het genus *Deconica* zouden gaan behoren. Een lastige situatie, gezien de bibliotheken die wereldwijd volgeschreven zijn over hallucinogene *Psilocybe*'s. Daarom werd met de keuze van een nieuw type (*Psilocybe semilanceata*) de situatie omgekeerd: het soortencomplex rond het Zandkaalkopje wordt in het genus *Deconica* geplaatst, de hallucinogene soorten blijven bij *Psilocybe*. En daarmee keren we misschien wat terug in de tijd: enkele decennia geleden werd het genus *Deconica* al eens voor deze soortgroep gebruikt. Voor de jongeren onder ons wordt het dan weer wennen: het Leerkaalkopje wordt *D. horizontalis*, de Meststropharia *D. merdaria* en zo zijn er nog 16 andere voorbeelden.

Literatuur:

Noordeloos, M.E. (2009). The genus *Deconica* (W.G.SM.) P. Karst in Europe – new combinations. Österreichische Zeitschrift für Pilzkunde, Heft 18, pp. 197-199.

André de Haan / Wim Veraghtert

BIB nieuws

Als nieuwe bibliothecaresse is het plezant om te melden dat de open-bibliotheekavond een succes was. Er was een mooie opkomst en er werd geïnteresseerd rondgesnuffeld in zowel de nieuwe aanwinsten als in de tweedehandsboeken.

Volgende werken zijn nieuw in de bibliotheek en liggen ter beschikking:

- Consiglio G. & Setto L., 2008, Il genere *Crepidotus* in Europa. (Mag 059)
- Quanten E.,1997, The Polypores (Polyporaceae s.l.) of Papua New Guinea. (Map 19)

- Steeman Roosmarijn, Paddenstoelenproject in Vlaams Brabant - Verslag werkjaar 2008. (Toe 042d)

Mijn dank aan Guy Lejeune die een cd binnenbracht met daarop zijn interessante voordrachtenreeks over Russula's. Die kan dus ook altijd geraadpleegd worden.

Verder hartelijk dank aan ZWAM voor de geschonken boeken. De dubbels werden aangeboden op de open-bibliotheekavond.

Hopelijk zie ik u allen dikwijls op onze leerrijke dinsdagavonden. Verder nieuws in een volgende *Sporen* en ondertussen wens ik u veel zwamplezier.

Lucy

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften (10.1)

Wim en Roosmarijn Veraghtert-Steeman
wim.veraghtert@gmail.com - roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Bulletin de la Société Mycologique de France. Tome 124. Fascicules 1 et 2 (2008)

C. Lechat beschrijft een *Lasionectria fournieri* als een nieuwe soort, evenals het anamorf *Acremonium*. Een sleutel voor het genus *Lasionectria* is opgenomen. Dezelfde auteur en J.-P. Priou beschrijven vervolgens *Gibberella ulicis* sp. nov. en het anamorf *Fusarium*. *Sowerbyella fagicola* komt uitgebreid aan bod in het artikel van B. Peric (met kleurenfoto's en microtekening). N. Van Vooren schenkt aandacht aan *Helvella fusca* (met kleurenfoto's en microtekening). J.-P. bekijkt vijf soorten ascomyceten op Helmroestmos (*Frullania dilatata*): *Bryocentria brongniartii, Bryonectria callicarpa, Calonectria frullaniae, Octosporella erythrostigma* en *Pithyella frullaniae*. J.-M. Moingeon en G. Lannoy gaan in op *Leccinum rotundifoliae* (met microtekening). G. Eyssartier en M.E. Noordeloos beschrijven een nieuwe satijnzwam uit Frankrijk: *Entoloma saussetiensis* (met kleurenfoto en microtekening).

Rivista di micologia. Bollettino dell'A.M.B. N°4. Oct-Dec. 2008

G. Consiglio, M. Contu, L. Setti en A. Vizzini beschrijven een nieuwe soort, zelfs een nieuw genus : *Kinia privernensis* (een forse soort, nauw verwant met *Lyophyllum*). Macro- en microfoto's illustreren het artikel. M. Marchetti en P. Franchi vervolgen hun studie over het genus *Inocybe* in Italië. Langs de Toscaanse kust vonden ze *I. arenicola, I. aurantioumbonata* sp. nov., *I. dunensis, I. paucicystidiosa* comb. nov., *I. phaeoleuca* var. *phaeoleuca, I. phaeoleuca* var. *grandispora* var. nov., *I. psammobrunnea, I. romana, I. splendens* en *I. velata* sp. nov. (vrijwel alle met macro- en microfoto's). Een nieuwe parasolzwam uit de sectie Echinatae, *Lepiota friulana*, wordt beschreven door G. Zecchin en A. Bizzi. De verschillen met *Cystolepiota moelleri* en *C. rosea* worden op een rijtje gezet.

Cryptogamie. Volume 30 n° 3 – 2009

Dit nummer gaat vrijwel uitsluitend over lichenen. Een nieuwe *Inonotus* uit Afrika en polyporen uit China komen eveneens aan bod.

Österreichische Zeitschrift für Pilzkunde. Heft 18 (2009)

G. Robich beschrijft in dit nummer nieuwe mycena's uit de sectie Filipedes uit resp. Oostenrijk en Zwitserland: *M. albidoaquosipes* en *M. truncimuscicola* (met kleurenfoto's en microtekeningen). G. Friebes en A. Melzer belichten een vondst van *Psathyrella amarescens* in Oostenrijk, opnieuw met kleurenfoto en microtekening. H. Pidlich-Aigner vult een zesde bijdrage over merkwaardige *Russula*-vondsten uit het oosten van Oostenrijk. Hierin komen *Russula carminipes* en *R. sericatula* aan bod, met kleurenfoto's en microtekening. A. Aronsen beschrijft een nieuwe mycenasoort uit Zuid-Noorwegen: *M. cretata* uit de sectie Fragilipedes (met kleurenfoto en microtekening).
A. Hausknecht wijdt uit over de genera *Panaeolina* en *Panaeolus* in Oostenrijk. Een sleutel voor deze genera is

opgenomen en een nieuwe soort, *Panaeolus pseudoguttulatus*, waarvan we ook kleurenfoto's vinden, wordt beschreven. Microtekeningen illustreren het artikel. R. M. Dähncke, A. Vizzini en M. Contu hebben het over 7 soorten rouwridderzwammen (*Lyophyllum*) die op La Palma werden aangetroffen (met kleurenfoto's). In een bijdrage over *Entoloma moserianum* vullen E. Battistin en N. Righetto de oorspronkelijke beschrijving van Noordeloos aan met nieuwe elementen over ondermeer chemische reacties in het veld. In een beperkt moleculair onderzoek trachten zij ook de verwantschappen van *E. moserianum* met andere satijnzwammen beter te begrijpen.
M.E. Noordeloos en A. Hausknecht beschrijven enkele nieuwe satijnzwammen uit Centraal-Europa. *E. polyangulatum*, gevonden in Oostenrijk, kenmerkt zich door de sporenvorm en cheilocystiden; eveneens uit Oostenrijk *E. cuboidoalbum* (subgenus *Alboleptonia*); een nieuwe var. van *E. sanvitalense* (var. *cystidiatum*) en *E. paradoxale*, een tweesporige soort uit Italië en Oostenrijk (alle met kleurenfoto en microtekening). Tenslotte belichten ze enkele slecht gekende taxa: *E. kallioi, E. pluteisimilis* en *E. aff. malençonii.*
A. Hausknecht bespreekt in een volgende bijdrage twee nieuwe *Conocybe*-soorten uit resp. Italië en Oostenrijk: *C. panaeoloides* en *C. reinwaldii* (met microtekeningen, SEM- en kleurenfoto's). Een aangepaste sleutel wordt voorgesteld. M.E. Noordeloos voert enkele naamswijzigingen door in het genus *Psilocybe,* waarvan het genus *Deconica* wordt afgesplitst.

PSL-Info Nummer 3 – Juli 2009

P. Eenshuistra maakt melding van een vondst van *Microglossum olivaceum* te Venlo (met microtekening). Dezelfde auteur belicht in een volgende bijdrage *Cheilymenia fibrillosa*. J. Bollen bericht beknopt over zijn vondsten van *Coprinus laanii* en *Psilocybe horizontalis*. In een tweede artikel zet hij de verschillen tussen *Coriolopsis trogii* en *C. gallica* op een rijtje. Weerom J. Bollen vertelt ons meer over *Phleogena faginea*, met uitgebreide info over substraatkeuze. Tenslotte vinden we in dit nummer een vertaalde sleutel voor het genus *Armillaria,* overgenomen uit Funga Nordica (Vesterholt & Knudsen, 2009).

Field Mycology 10 (4) 2009

Portret nr. 40 door G. Kibby gaat over *Echinoderma (Lepiota) hystrix*, een zeldzame soort van kalkrijke bodems met sterk geschubde hoed en steel en een opvallende zwarte lamelrand. Er wordt een opsomming gegeven van de Britse soorten uit het geslacht *Echinoderma*. *Lepiota aspera* is de meest algemene soort en is gemakkelijk te onderscheiden door de opvallende, hangende ring en geur van *Scleroderma* of *Lepiota cristata*.
M. Storey geeft een overzicht van de zes Britse *Scleroderma*-soorten. In de inleiding haalt hij aan dat *Scleroderma* nauwer verwant is aan de Boletales dan aan de Lycoperdales. De ectomycorrhizavormende levenswijze en mogelijkheid tot infectie met *Hypomyces chrysospermus* wijzen hier op. Tenslotte werd een veldsleutel en een microsopische sleutel bijgevoegd, geïllustreerd met foto's van macro- en microscopie.
Het relaas van een merkwaardige vondst van *Lactarius picinus* in North Yorkshire wordt uit de doeken gedaan door T. Hering. Hoewel in de Europese literatuur werd aangenomen dat deze soort uitsluitend bij *Picea abies* te vinden is, gebeurde deze vondst op een leemplateau met *Helianthemum nummularia*, dat schaars begroeid is met *Betula pubescens*, *Corylus avellana* en *Fraxinus excelsior*. De determinatie werd bevestigd door J. Nuytinck en D. Stubbe wees er op dat op basis van DNA-studies *L. fuliginosus* en *L. picinus* in de toekomst niet meer als aparte soorten zullen gezien worden.
H. Henrici bespreekt het genus *Hohenbuehelia* aan de hand van Britse vondsten. Een bijgevoegde sleutel is gebaseerd op sleutels uit British Funga Flora 6, FAN3 en Funga Nordica. *H. leightonii* werd als enige soort toegevoegd en er wordt dieper ingegaan op de taxonomie van dit soortencomplex.

Pagine di Micologia 2009 - 31

G. Lima behandelt de eco-fysiologische en fytopathologische aspecten van mycorrhizavormers. Meer dan 90% van de terrestrische planten worden geassocieerd met wortel-koloniserende fungi. Door de verhoogde interesse en de vooruitgang die geboekt wordt in genetisch onderzoek is de kennis over de rol van mycorrhiza sterk uitgebreid en worden ze reeds gebruikt in land- en bosbouw. *Ramaria clavarioides* wordt door R. Bertagnolli beschreven en ter discussie gesteld in het licht van de oorspronkelijke beschrijving van de soort. Tekeningen van micro- en macroscopie werden door de auteur gemaakt. C. Piuri beschrijft de vondst van twee mediterrane russula's: *R. helios* en *R. seperina*. Foto's van de macroscopie, foto's en tekeningen van de microscopie en een uitgebreide beschrijving werden bijgevoegd. De waarneming van een abnormale vorm van *Agrocybe aegerita* wordt uitgebreid beschreven en geïllustreerd door *G. Turci.* Deze afwijkende vorm verschijnt blijkbaar vaak in de omgeving van Castrocaro en verschijnt in dezelfde periode als de normale vorm. Het genus *Heterobasidion* en zijn vertegenwoordigers langs de kust van Calabrië worden behandeld door G. Sicoli. De nadruk ligt in dit artikel op de aanwezigheid van *H. abietinum* in de zilversparbestanden van Z-Italië.

Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde 5 2009

B. Senn-Irlet en R. Lutz brengen verslag van het voorbije paddenstoelenjaar met zijn ups en downs. In Zwitserland werd in 170 proefvlakken van 200 m² zorgvuldig elke zwam geteld. Daaruit kunnen een aantal con-

clusies getrokken worden: op grotere hoogte (> 1800 m) begint het seizoen vroeger en is veel korter, het seizoen start een paar weken vroeger in de naaldbossen. "Bioviagra van het dak van de wereld" luidt de merkwaardige titel van het artikel van H-P. Neukom. Blijkbaar wordt de Tibetaanse rupsendoder (*Cordyceps sinensis*) als effectief liefdes- en vitaliteitsmiddel gebruikt. De vraag naar deze zwam is zó groot geworden dat men begonnen is aan het cultiveren ervan, door het infecteren van een kweek van poppen van zijdespinners met het mycelium. R. Flammer heeft het over gevallen van vergiftiging met *Tricholoma equestre, Russula subnigricans* en *Phaeolepiota aurea*. A. Riva gaat tenslotte dieper in op *Tricholoma clavocystis* en *T. sejunctum* (met kleurenfoto's en microtekening).

Mycolux 2009-2

In de rubriek 'Le coin des Wallons' beschrijft J.-M. Pirlot paddenstoelen in lokaal dialect en met hun lokale naam. P. Pirot beschrijft uitgebreid de paddenstoelen van veengebieden met talloze afbeeldingen van uiteenlopende kwaliteit, ondermeer van *Russula erythropoda*, *R. pumila, R. aquosa, R. sphagnophila, R. amethystina, Lactarius trivialis, L. aspideus, L. repraesentaneus, Cortinarius helvelloides, C. paleifer, Leccinum variicolor, L. holopus, Collybia aquosa, Laccaria affinis, Phaeonematoloma myosotis, Armillaria ectypa, Psathyrella sphagnophila* en *Phytoconis ericetorum*.

Revue du Cercle de Mycologie de Bruxelles. Numéro 9 – 2009

A. Fraiture en A. Vanderweyen bespreken drie interessante vondsten van Erysiphales in de Hoge Venen: *Podosphaera balsaminae, P. fusca* en *Erysiphe vanbruntiana* var. *sambuci-racemosae* (een nieuw invasief taxon in België). C. Mertens belicht een collectie van *Mycena zephirus* en bespreekt het voorkomen in België. A. Fraiture en P. Derboven geven een uiteenzetting over twee recente vondsten van *Arcangeliella stephensii* en belichten de verwantschap met het genus *Lactarius* (met kleuren- en SEM-foto's). *Hypholoma tuberosum* komt uitgebreid aan bod in het artikel van P. Derboven en A. Fraiture. Tenslotte hebben A. Vanderweyen en A. Fraiture het over *Puccinia komarovii* in België.

Der Tintling. Jaargang 14. Heft 2/2009

In dit nummer vinden we paddenstoelenportretten van *Entoloma ameides* en *Lactarius acerrimus*. M. Wilhelm brengt in een eerste bijdrage de resultaten van zijn paddenstoelenonderzoek in de Masoala-hal in de zoo van Zürich, waar hij allerlei tropische zwammen aantrof. Wat voor kunstwerkjes je van *Fomes fomentarius* kan maken, vertelt H. Schaub. A. Melzer belicht enkele *Coprinus*-vondsten op Alpaka-mest: *C. tuberosus, C. foetidellus* en *C. stercoreus*. D. Wieschollek en U. Lindemann bespreken twee discomyceten op mos: *Lamprospora seaveri* en *Bryoscyphus dicrani*.
T. Münzmay en G. Saar vervolledigen hun reeks over 50 gemakkelijk herkenbare Telamonia's, met ondermeer kleurenfoto's van *Cortinarius alnetorum, C. aprinus, C. subsordescens, C. turgidus, C. bulliardii, C. cagei, C. traganus, C. poppyzon, C. quarciticus, C. malachius, C. renidens, C. armeniacus, C. laniger, C. caninus, C. albovariegatus, C. acutus en C. anthracinus*. Een rijkelijk geillustreerd artikel over *Xerocomus* is van de hand van K. Montag. Van de bijzondere vondsten zijn *Godronia ribis, Caloscypha fulgens* en *Verpa bohemica* het vermelden waard (met kleurenfoto's).

Coolia 53 (1) 2010

Else C. Vellinga doet de levenscyclus van paddenstoelen uit de doeken, onder de titel: "Hoe doen paddenstoelen het eigenlijk?" Uitzonderingen bevestigen natuurlijk de regel. Een soort zoals bijvoorbeeld *Coprinus cinereus*, die overal ter wereld gebruikt wordt voor genetische experimenten, heeft 2-kernige sporen i.p.v. 1-kernige. De uitwerking van het nieuwe soortenbeleid voor paddenstoelen in Flevoland wordt toegelicht door P. Bremer. De focus ligt op het scheppen en restaureren van habitats die meerdere soorten ondersteunen. Voor Nederland werden 300 soorten geselecteerd, waaronder 16 paddenstoelen, 6 daarvan komen voor in Flevoland waaronder belangrijke populaties van *Hygrocybe psittacina* en *Gomphidius glutinosus*. Een onbekende franjehoed op mest van everzwijn, bleek een nieuwe vondst voor Nederland te zijn: *Psathyrella berolinensis*. H. Alting & M. Boomsluiter geven een uitgebreide beschrijving met foto's en tekeningen van macro- en microscopie.
M. van der Vegte beschrijft de eerste vondst van *Cantharellus melanoxeros* voor Nederland. Het meest karakteristieke aan deze cantharel is dat hij zwart kleurt bij beschadiging.
Onder de leuze "Alles is veel voor wie niet veel verwacht" brengen R. Chrispijn en A. van der Putte verslag uit van de binnenlandse werkweek in het droge najaar van 2009. De totale score bedroeg 656 soorten, waarvan twee soorten nieuw voor Nederland: *Psathyrella melanthina* en *Tephrocybe osmophora*. Ook *Hygrocybe monteverdae* wordt in de kijker gezet. Deze merkwaardige wasplaat werd in 2002 beschreven uit La Palma en 3000 km verder voor de tweede keer gevonden in het Bunderbos in Zuid-Limburg.
Bij zijn onderzoek naar aardtongen trof K. Roobeek voor het eerst een nieuwe aardtong met setae aan: *Trichoglossum walteri*. Deze zou in 1964 al eens in Nederland gezien zijn. Het onderscheid met *Trichoglossum hirsutum* zit in het aantal septen in de sporen.

COLOFON

SPOREN is een uitgave van de KVMV, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw.

Afdelingen: Antwerpse Mycologische Kring (AMK), Mycologische Werkgroep Limburg (Mycolim), Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep (OVMW) en Zelfstandige Werkgroep voor Amateurmycologen (ZWAM).

Voorzitter: Bernard Declercq
Molenbergstraat 1, 9180 Stekene - 0475/35 95 83 - bernard.declercq2@pandora.be
Ondervoorzitter: Robert De Ceuster
Kloosterbergstraat 34, 3290 Diest - 013/33 57 96 - robert.de.ceuster@scarlet.be
Penningmeester: Lieve Van Boeckel-Deceuninck
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel - 03/455 01 27 - 0475/268 167 - lieve.deceuninck@skynet.be
Secretaris: Peter Verstraeten
Draverstraat 29, 9810 Nazareth - 09/385 41 74 - verstraeten.peter@skynet.be
Ledenadministratie: Myriam de Haan
Leopoldstraat 20, bus 1.1, 2850 Boom - 03/888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be
Overige bestuurders:
André De Kesel, Haesaertsplaats 15, 2850 Boom - 02/260 09 38 - adk@br.fgov.be
Gut Driesen-Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven - 011/72 59 24 - driesen.tilkin@pandora.be
Roosmarijn Steeman, Bist 66, 2500 Lier - 0485/68 88 48 - roosmarijn.steeman@gmail.com
William Coeck, Brandstraat 40, 2850 Boom - 03/888 42 89 - william.coeck@pandora.be
Wim Veraghtert, Bist 66, 2500 Lier - 0496/97 87 79 - wim.veraghtert@gmail.com

Internet: KVMV: www.kvmv.be AMK: www.kamk.be
Mycolim: www.mycolim.be ZWAM: www.zwamleuven.org

Verantwoordelijke bibliotheek:
Lucy De Nave, Jan Van Rijswijcklaan 277, 2020 Antwerpen - lucy.denave@antwerpen.be

FUNBEL
Secretariaat: EmileVandeven, Opperveldlaan 14, 1800 Vilvoorde, 02/267 74 18.

Lidmaatschap KVMV 2010: bedraagt 18,00 euro (gezinslidgeld 20,00 euro) te storten op rekening 737-0187576-21 van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging te Antwerpen. Voor buitenlandse leden bedraagt het lidmaatschap 20,00 euro (22,00 euro voor een gezin). De eventuele bankkosten worden gedragen door de opdrachtgever. IBAN-nummer BE17 7370 1875 7621, BIC-code KREDBEBB. De nieuwsbrief *Sporen* (4 maal/jaar) en *Sterbeeckia* zijn begrepen in het lidgeld.

Verantwoordelijke uitgever: Danny Minnebo, Kleine Molenstraat 19, 9290 Overmere

Redactieleden: Georges Buelens, Robert De Ceuster, Gut Tilkin, Wim Veraghtert en Peter Verstraeten

Eindredactie en layout: Danny Minnebo - 09/367 95 49 - minnebo.troch@pandora.be

Verzending: Christine Van Lommel, Jozef Verbovenlei 34, 2100 Deurne

Ieder lid kan publiceren in *Sporen*. **Teksten** voor het volgende nummer moeten **vóór 1 mei 2010** gemaild worden naar de eigen afdelingscoördinator:

AMK	> Wim Veraghtert	- wim.veraghtert@gmail.com
MYCOLIM	> Gut Tilkin	- driesen.tilkin@pandora.be
OVMW	> Peter Verstraeten	- verstraeten.peter@skynet.be
ZWAM	> Georges Buelens	- georges.buelens@telenet.be

Foto's of figuren in de tekst worden best nog eens afzonderlijk meegestuurd als beeldbestand, bijvoorbeeld .jpg.

Sporen wordt gerealiseerd met de steun van het Provinciebestuur van Antwerpen.

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikels berust bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken. Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikels of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

ISSN 2030-367X

Sporen 2010/1
maart 2010

Nieuwsbrief van de
Koninklijke Vlaamse
Mycologische Vereniging

V.U. D. Minnebo
Kleine Molenstraat 19
BE-9290 Overmere

Verzending:
C. Van Lommel
Jozef Verbovenlei 34
BE-2100 Deurne
03/322 64 06

Afgiftekantoor: Berchem 1/2
Erkenningsnummer P508807

België - Belgique
P.B.
2600 Berchem 1/2
8/4784

SPOREN

De gegevens op het adresetiket zijn opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand. Ieder lid kan de gegevens over zichzelf inzien bij de ledenadministratie.